

KURUL KARARI**Kişisel Verileri Koruma Kurumundan:****KARAR**

Karar Tarihi : 23/12/2021
Karar No : 2021/1304
Toplantı Sıra Sayısı : 2021/59
Konu Özeti : Araç kiralama sektöründeki kara liste uygulamaları hakkında İlke Kararı

Toplantıya Katılan Üyeler

Başkan : Prof. Dr. Faruk BİLİR
Üyeler : İsmail AYDIN, Bayram ARSLAN, Hasan AYDIN, Şaban BABA,
Murat KARAKAYA, Dr. Ayşenur KURTOĞLU, Dr. Cengiz PAŞAOĞLU

Kişisel Verileri Koruma Kurumuna intikal eden ihbarlar kapsamında Kanunun 15'inci maddesi çerçevesinde Kişisel Verileri Koruma Kurulu (Kurul) tarafından yürütülen incelemeler sonucunda araç kiralama sektöründe "kara liste" yazılımlarına/programlarına/uygulamalarına başvurulduğu anlaşılmıştır.

Araç kiralama sektöründe kullanılan bahse konu "kara liste" uygulamaları ile,

- Araç kiralama yazılımcısı ve satıcısı kişilerin araç kiralama firmalarına (veya araç kiralama işi yapan gerçek kişilere) "kara liste" özelliği de içeren araç kiralama yazılımları sundukları,
- Araç kiralama firmaları tarafından söz konusu yazılımlara kendi müşterileri olan araç kiralayan gerçek kişilerin kişisel verilerinin işlendiği; işlenen bu veriler arasında araçların kullanım sürecinde meydana gelen olumsuzlukları veya araç kiralama firmasının yorumlarını da içeren "kara liste" bilgilerinin yer aldığı,
- Bu bilgilerin araç kiralama firmaları tarafından sonraki kiralamalar için karar verirken kullanılmak üzere işlendiği,
- Öte yandan bahse konu yazılımların, bir araç kiralama firmasının kendi girdiği verileri diğer araç kiralama firmalarına da açmasına da olanak veren sistemler olarak tasarlandığı,
- Dolayısıyla araç kiralama firmasından yazılıma, yazılımdan ise söz konusu yazılımı kullanan diğer araç kiralama firmalarına kara listeye ilişkin veri akışı/paylaşımı sağlayan bir sistem oluşturulduğu, araç kiralayan ilgili kişilerin kişisel verilerinin de böylece karşılıklı olarak paylaşılmakta olduğu,

- Genel olarak yazılım şirketleri tarafından sunulan hizmetin, SaaS (Software as a Service) şeklinde olduğu, SaaS hizmetinin gereği olarak veri tabanı ve yazılımın yönetiminin yazılım şirketlerinde olup araç kiralama firmalarında ve gerektiğinde teknik destek ve geliştirme sağlayabilmesi için yazılım şirketlerinde admin yetkisine sahip kullanıcıların atandığı, sunulan hizmet türü hazır bir SaaS hizmeti olduğundan kaynak kod halinde sunulmadığı, araç kiralama firmalarının yazılım kodlarına müdahalesine izin verilmediği, bu sebeple araç kiralama firmalarının yetkilerinin içerik sağlamakla sınırlı olduğu,

- Araç kiralayan bir gerçek kişinin, müşterisi olduğu araç kiralama firmasına kiralama sözleşmesi kapsamında gerekli olan kişisel verilerini sağlarken, bu süreçte firmaya sağladığı verilerin, firma ile yaşadığı olumlu/olumsuz ilişkinin, araca verdiği zarar, ödeme sürecinde yaşanan sorunlar gibi kişisel verilerinin kara liste özelliği içeren yazılımlar vasıtasıyla müşterisi olduğu araç kiralama firması haricinde bilinmeyen sayıda kullanıcı ile paylaşıldığına dair bilgi sahibi olmadığı anlaşılmıştır.

Bilindiği üzere, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun (Kanun) "Tanımlar" başlıklı 3'üncü maddesinin 1 numaralı fıkrasının (ç) bendinde ilgili kişi, "*kişisel verisi işlenen gerçek kişi*", (d) bendinde kişisel veri, "*kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgi*", (e) bendinde kişisel verilerin işlenmesi, "*Kişisel verilerin tamamen veya kısmen otomatik olan ya da herhangi bir veri kayıt sisteminin parçası olmak kaydıyla otomatik olmayan yollarla elde edilmesi, kaydedilmesi, depolanması, muhafaza edilmesi, değiştirilmesi, yeniden düzenlenmesi, açıklanması, aktarılması, devralınması, elde edilebilir hale getirilmesi, sınıflandırılması ya da kullanılmasının engellenmesi gibi veriler üzerinde gerçekleştirilen her türlü işlem*", (1) bendinde veri sorumlusu, "*kişisel verilerin işleme amacını ve vasıtalarını belirleyen, veri kayıt sisteminin kurulmasından ve yönetilmesinden sorumlu olan gerçek ve tüzel kişi*" olarak tanımlanmıştır.

"Kişisel Verilerin İşlenme Şartları" başlıklı Kanun'un 5'inci maddesinin (1) numaralı fıkrasında kişisel verilerin ilgili kişinin açık rızası olmaksızın işlenemeyeceği, (2) numaralı fıkrasında ise kanunlarda açıkça öngörülmesi, fiili imkansızlık nedeniyle rızasını açıklayamayacak durumda bulunan veya rızasına hukuki geçerlilik tanınmayan kişinin kendisinin ya da bir başkasının hayatı veya beden bütünlüğünün korunması için zorunlu olması, bir sözleşmenin kurulması veya ifasıyla doğrudan doğruya ilgili olması kaydıyla, sözleşmenin taraflarına ait kişisel verilerin işlenmesinin gerekli olması, veri sorumlusunun hukuki yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için zorunlu olması, ilgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş olması, bir hakkın tesisi, kullanılması veya korunması için veri işlemenin zorunlu olması ve ilgili kişinin temel hak ve özgürlüklerine zarar vermemek kaydıyla, veri sorumlusunun meşru menfaatleri için veri işlenmesinin zorunlu olması şartlarından birinin varlığı halinde, ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın kişisel verilerinin işlenmesinin mümkün olduğu hükme bağlanmıştır.

Kanunun 8'inci maddesinde "(1) Kişisel veriler, ilgili kişinin açık rızası olmaksızın aktarılamaz. (2) Kişisel veriler; 5'inci maddenin ikinci fıkrasında, yeterli önlemler alınmak kaydıyla, 6'ncı maddenin üçüncü fıkrasında, belirtilen şartlardan birinin bulunması halinde, ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın aktarılabilir. (3) Kişisel verilerin aktarılmasına ilişkin diğer kanunlarda yer alan hükümler saklıdır." hükmü düzenlenmiştir.

Öte yandan, Kanun'un 11'inci maddesi ilgili kişinin haklarını düzenlemekte olup maddenin 1 (g) bendi, "işlenen kişisel verilerin münhasıran otomatik sistemler vasıtasıyla analiz edilmesi suretiyle kişinin kendisi aleyhine bir sonucun ortaya çıkmasına itiraz etme" hakkını içermektedir.

Kanunun 12 inci maddesinde ise, veri sorumlularının kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesini önlemek, kişisel verilere hukuka aykırı olarak erişilmesini önlemek, kişisel verilerin muhafazasını sağlamak, amacıyla uygun güvenlik düzeyini temin etmeye yönelik gerekli her türlü teknik ve idari tedbirleri almak zorunda oldukları hüküm altın alınmıştır.

1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanununun ilgili maddeleri gereğince araç kiralama faaliyetinin kolluk kuvvetlerine bildirilme zorunluluğu bulunmaktadır. Dolayısıyla, araç kiralama firmalarının Kiralık Araç Bildirim Sistemine (KABİS) veri girişi yapmaları bağlamında kişisel veri işlemleri, Kanunun 5'inci maddesinin 2 numaralı fıkrasının (a) bendinde yer alan "Kanunlarda açıkça öngörülmesi" işleme şartı ile (ç) bendinde yer alan "veri sorumlusunun hukuki yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için zorunlu olması" işleme şartları kapsamında değerlendirilebilecektir.

Ayrıca, araç kiralama işi taraflar arasında akdedilen bir sözleşme kapsamında gerçekleştirilmekte olduğundan Kanunun 5'inci maddesinin 2 numaralı fıkrasının (c) bendinde yer alan "bir sözleşmenin kurulması veya ifasıyla doğrudan doğruya ilgili olması kaydıyla, sözleşmenin taraflarına ait kişisel verilerin işlenmesinin gerekli olması" işleme şartı kapsamında ilgili kişilerin kişisel verilerinin araç kiralama firmalarınınca işlenmesi mümkündür.

Kara liste benzeri veri kayıtları bakımından ise kişisel verilerin işletme faaliyetleri ile sınırlı olmak üzere işlenmesi ile yazılım firmaları aracılığıyla diğer veri sorumlularına açılmasının farklılık arz edeceği değerlendirilmektedir. Kanun'un 5'inci maddesinin 2 numaralı fıkrasının (f) bendinde "ilgili kişinin temel hak ve özgürlüklerine zarar vermemek kaydıyla, veri sorumlusunun meşru menfaatleri için veri işlenmesinin zorunlu olması" işleme şartı düzenlenmiş olup ilgili kişinin temel hak ve özgürlükleri ile veri sorumlusunun meşru menfaatleri arasında yapılacak denge testi sonucunda meşru menfaatin baskın gelmesi durumunda, işletme faaliyetleri ile sınırlı olmak kaydıyla, başka bir ifadeyle veri sorumlusu bünyesinde olmak üzere kara liste kaydı yapılmasının somut olaya göre ayrıca değerlendirilmek koşuluyla uygulanabilir olabileceği; ancak işlenen kişisel verilerin aynı yazılımı kullanan diğer veri sorumlularına (diğer araç kiralama firmalarına) açılması halinde ilgili kişinin temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmeme şartının karşılanamayacağı değerlendirilmektedir.

Ayrıca bir araç kiralama firmasının işlediği kişisel verileri yazılım vasıtasıyla bilinmeyen sayıda araç kiralama firması ile paylaşmasının Kanunun 4'üncü maddesinde düzenlenen Genel İlkelerden "hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olma", "belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenme", "amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma" ilkelerine aykırılık teşkil edeceği değerlendirilmektedir.

Öte yandan, ihbara konu kara liste uygulamalarında araç kiralama firmaları, gerçek kişi müşterilerden kişisel verileri ilk elden toplayan veri sorumlularıdır. Ancak, kara liste kaydına erişimin bir firma ile sınırlı kalmadığı, yazılıma aktarılan kişisel verilere yazılımı kullanan diğer araç kiralama firmalarının da erişim sağlayabildiği ve veri üzerinde hakimiyetleri olduğu dikkate alındığında, kara liste kaydını kendi menfaatleri doğrultusunda kullanan araç kiralama şirketleri ile yazılım şirketlerinin ortak veri sorumluluğunun ortaya çıkacağı değerlendirilmektedir.

Ortak veri sorumlularına ilişkin sorumluluk ve kusur miktarlarının belirlenmesi açısından her halükarda olay bazında veri işleme süreçlerinin incelenmesi; kusurun ve söz konusu veri üzerindeki kontrolün kimde olduğunun tespiti gerekecektir. Ortak veri sorumluları arasında kusurluluk belirlenirken işlenen verinin ilk ve son kullanıcısının kim olduğu; veri girişini kimin yaptığı; hangi amaçla söz konusu verinin girildiği; verinin değiştirilmesine veya silinmesine yahut aktarılmasına kimin karar verdiği; veriyi toplayan dışında kalan veri sorumlularının bu veri ile hangi faaliyetleri gerçekleştirdiği vb. etkenlere dikkat edilecektir.

Araç kiralama sektöründe kara liste uygulamalarının ilgili kişinin hakları bakımından da değerlendirilmesi gerekmektedir. Kara liste kapsamında kişisel veri işlenmesi kişilerin Kanun'un 11'inci maddesinden kaynaklanan haklarını gereği gibi kullanabilmelerinin önünde engel teşkil edecektir. Şöyle ki, bu tür bir veri işleme kara liste uygulamalarının doğası gereği, kişi hakkında olumsuz bir sonuca ulaşılmasını, bu olumsuz sonucun kara listeye işlenmesini ve kişi hakkında bu olumsuz sonuca göre karar verilmesini içereceği için, yapılan profillemeye neticesinde ilgili kişi hakkında olumsuz bir sonuç ortaya çıkacak; ancak araç kiralayan ilgili kişinin kişisel verilerinin paylaşıldığı diğer araç kiralama firmalarının kim olduğunu bilebilecek durumda olmaması nedeniyle, Kanunun 11'inci maddesinden kaynaklanan haklarını bu veri sorumluları nezdinde ileri sürebilmesi güçleşecektir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında;

- Kanunun 4'üncü maddesinde düzenlenen genel ilkelere, Kanun'un 5'inci maddesinde düzenlenen işleme şartlarına ve Kanunun 8'inci maddesinde düzenlenen aktarıma ilişkin hükümlere aykırı olarak araç kiralama sektöründe kara liste uygulamaları kapsamında kişisel verilerin işlenmesi halinde, söz konusu veriler üzerinde hakimiyeti bulunan araç kiralama şirketlerinin yazılım şirketleri ile ortak veri sorumlusu olarak değerlendirileceklerine,
- Hukuka aykırı bu gibi uygulamalara son verilerek, araç kiralama sektöründe kişisel veri işleme süreçlerinin Kanuna uygun olmasını teminen Kanun'un 12'nci maddesinde düzenlenen gerekli teknik ve idari tedbirlerin veri sorumlularınca alınması gerektiğine,
- Söz konusu önlemleri almaksızın ve Kanun hükümlerine aykırı şekilde araç kiralama sektöründe kara liste uygulamasına başvuran veri sorumluları hakkında Kanunun 18'inci maddesi hükümleri çerçevesinde işlem tesis edileceği hususunda kamuoyunun bilgilendirilmesine,
- 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununun 15'inci maddesinin altıncı fıkrası hükmü uyarınca alınan bu İlke Kararının Resmi Gazete ile Kurumun internet sitesinde yayımlanmasına

oybirliği ile karar verilmiştir.